

УДК 343.123.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.28>

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ РОЗУМНИХ СТРОКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Цимбалюк В.І.

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності
та спеціальних юридичних дисциплін
Навчально-науковий інститут права,
Національний університет водного господарства
та природокористування
ORCID: 0000-0002-5572-9603*

Цимбалюк В.І. Судовий контроль за дотриманням розумних строків кримінального провадження: аналіз судової практики.

У статті проаналізовано інститут судового контролю за дотриманням розумних строків у кримінальному провадженні як ключовий елемент забезпечення ефективного правосуддя, доступу до правосуддя та реалізації принципу справедливого судового розгляду. Досліджено наукові погляди щодо природи порушення розумних строків і запропоновано узагальнення основних проблем, які пов'язані із тлумаченням та застосуванням цієї категорії у практиці. Акцентовано увагу на необхідності детального підходу до визначення розумних строків, оскільки вони можуть варіюватися в залежності від конкретних умов справи та обставин. Окремо висвітлено роль суду у встановленні меж розумних строків та можливості їх коригування в залежності від обставин справи, а також з урахуванням поведінки сторін, процесуальної активності захисту чи обвинувачення та наявності належних причин для затягування розгляду.

Визначено провідні підходи Верховного Суду до оцінювання розумності строків кримінального провадження на прикладі конкретних судових справ. Звернено увагу на те, що практика ВС часто формує правові позиції, які беруть до уваги як внутрішні, так і міжнародні стандарти, зокрема практику ЄСПЛ. Особливо наголошено на необхідності забезпечення процесуального балансу між сторонами та недопущення надмірного тиску на підозрюваних або потерпілих. У роботі також наведено огляд правових позицій Європейського суду з прав людини, що формують єдині стандарти оцінювання розумних строків та активно враховуються національними судами при ухваленні рішень.

У висновках обґрунтовано, що розуміння поняття «розумний строк» є складним і багатофакторним явищем, що не піддається універсалізації. Його оцінювання залежить як від об'єктивних обставин (складність справи, завантаженість суду, дії органів розслідування), так і від суб'єктивних факторів (поведінка учасників процесу). З огляду на це автор підкреслює необхідність подальшого поглибленого дослідження цієї теми як у контексті судової практики Верховного Суду, так і крізь призму європейських стандартів, із метою гармонізації підходів та підвищення якості процесуального законодавства.

Ключові слова: судовий контроль, розумні строки, кримінальне провадження, судова практика, ефективність правосуддя.

Tsymbalyuk V.I. Judicial control over compliance with reasonable time limits in criminal proceedings: analysis of judicial practice.

The article analyzes the institution of judicial control over compliance with reasonable terms in criminal proceedings as a key element of ensuring effective justice, access to justice and the implementation of the principle of a fair trial. The scientific views on the nature of violation of reasonable terms are investigated and a generalization of the main problems associated with the interpretation and application of this category in practice is proposed. The need for a detailed approach to determining reasonable terms is emphasized, since they may vary depending on the specific conditions of the case and circumstances. The role of the court in establishing the limits of reasonable terms and the possibility of their adjustment depending on the circumstances of the case is separately highlighted, as well as taking into account the behavior of the parties, the procedural activity of the defense or prosecution and the presence of proper reasons for delaying the consideration is determined.

The leading approaches of the Supreme Court to assessing the reasonableness of the terms of criminal proceedings are identified on the example of specific court cases. Attention is drawn to the fact that the practice of the Supreme Court often forms legal positions that take into account both domestic and international standards, in particular the practice of the ECHR. Particular emphasis is placed on the need to ensure procedural balance between the parties and prevent excessive pressure on suspects or victims. The paper also provides an overview of the legal positions of the European Court of Human Rights, which form uniform standards for assessing reasonable time limits and are actively taken into account by national courts when making decisions.

The conclusions substantiate that the understanding of the concept of «reasonable time» is a complex and multifactorial phenomenon that is not amenable to universalization. Its assessment depends on both objective circumstances (complexity of the case, workload of the court, actions of the investigative bodies) and subjective factors (behavior of the participants in the process). In view of this, the author emphasizes the need for further in-depth research on this topic both in the context of the judicial practice of the Supreme Court and through the prism of European standards, in order to harmonize approaches and improve the quality of procedural legislation.

Key words: judicial control, reasonable time limits, criminal proceedings, judicial practice, efficiency of justice.

Постановка проблеми. Однією з основоположних гарантій права особи на справедливий суд є дотримання розумних строків кримінального провадження, що прямо впливає як із положень національного законодавства, так і зі статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. В умовах реформування системи кримінальної юстиції в Україні особливої актуальності набуває проблема забезпечення своєчасного та ефективного розгляду кримінальних справ. Затягування розслідування та судового розгляду негативно впливає на права підозрюваних, обвинувачених, потерпілих, свідків та інших учасників процесу, підриває довіру до судової системи та ставить під сумнів досягнення завдань кримінального провадження.

Попри наявність нормативного регулювання та закріплення принципу розумності строків у Кримінальному процесуальному кодексі України, судова практика свідчить про неоднозначне застосування цього інституту. Нерідко суди формально підходять до оцінки тривалості провадження, не аналізуючи сукупність обставин, які впливають на строк. При цьому відсутність єдиної усталеної практики щодо наслідків порушення розумних строків, а також механізмів ефективного судового контролю унеможливорює належне реагування на відповідні порушення.

У зв'язку з цим, виникає необхідність у глибшому дослідженні ролі суду у здійсненні контролю за дотриманням розумних строків кримінального провадження, аналізі правових позицій ВС та Європейського суду з прав людини.

Мета дослідження: здійснення комплексного дослідження природи поняття «розумний строк» у кримінальному провадженні шляхом аналізу об'єктивних та суб'єктивних чинників, що впливають на його визначення, узагальнення підходів ВС і Європейського суду з прав людини до його оцінювання, а також обґрунтування потреби подальшого розвитку та гармонізації відповідної судової практики й законодавчого регулювання.

Стан опрацювання проблематики. Питання дотримання розумних строків кримінального провадження є об'єктом пильної уваги правничої науки, що зумовлено як нормативною значущістю цього інституту, так і його безпосереднім впливом на забезпечення прав людини у сфері кримінального судочинства. У наукових дослідженнях розробка відповідної проблематики здійснюється як у межах загальної теорії кримінального процесу, так і в контексті дослідження інституту судового контролю.

У своєму дослідженні Й.І. Горінецький, І.А. Нестерова та Н.М. Реплюк акцентують увагу на важливості закріплення принципу розумності строків кримінального провадження на рівні кримінального процесуального законодавства. Вони зазначають, що Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року вперше нормативно визначив цю засаду, зафіксувавши її у статті 28. Згідно з положенням цієї статті, кожна процесуальна дія або процесуальне рішення в межах кримінального провадження мають бути вчинені або ухвалені у розумні строки, що є базовою вимогою справедливого судового розгляду. Погоджуюся з дослідниками в тому, що в багатьох статтях КПК України справді чітко визначено строки виконання окремих процесуальних дій, зокрема проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, а також строки прийняття відповідних процесуальних рішень. Водночас, як і наголошують автори, практика засвідчує, що найпоширенішим процесуальним порушенням, що тягне за собою скасування судових рішень, є саме порушення встановлених строків, недотримання розумності тривалості процесуальних процедур [1].

Цілком слушно, що вчені акцентують увагу на тому, що формальне закріплення строків у кримінальному процесуальному законодавстві ще не гарантує їх відповідності критерію «розумності». Саме ця невідповідність, як правильно зауважують автори, й породжує активну та постійну наукову дискусію. Недотримання розумних строків не лише негативно впливає на ефективність досудового розслідування та якість правосуддя, але й становить пряме порушення конституційного права особи на судовий захист, закріпленого в статті 55 Конституції України [1].

Ю.Ю. Івчук у своєму науковому аналізі обґрунтовано звертає увагу на те, що дотримання вимоги розумного строку у кримінальному провадженні є важливою складовою реалізації права особи на справедливий суд [2]. Цілком погоджуюся з автором у тому, що ратифікація Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, новелізація кримінального процесуального законодавства, а також використання практики Європейського суду з прав людини у рішеннях національних судів поступово формують фундамент для наближення вітчизняного правосуддя до стандартів, передбачених статтею 6 ЄКПЛ.

Разом із тим, Івчук справедливо підкреслює, що питання дотримання розумних строків провадження залишається для України гостро актуальним. Причини криються, з одного боку, у неналежному виконанні повноважень органами досудового розслідування, прокуратури та суду, а з іншого – в об'єктивній перевантаженості судової системи. Ця проблематика підтверджується численними скаргами до ЄСПЛ проти України, що свідчить про недостатню ефективність існуючих механізмів захисту. Особливої уваги заслуговує акцент Івчука на реалізації засади розумності строків саме на стадії досудового розслідування. Погоджуюся з тим, що ключовим питанням постає дієвість механізмів судового контролю в цій сфері. Автор цілком слушно вказує на необхідність оцінки ефективності реалізації слідчим суддею своїх повноважень при розгляді скарг на бездіяльність або неналежне виконання обов'язків органами досудового розслідування. Зокрема, проблемним є аспект ухвалення слідчим суддею рішень щодо постанов прокурора вищого рівня про відмову в задоволенні скарг на недотримання розумних строків. Це, як зауважує Івчук, потенційно може стати предметом окремого розгляду ЄСПЛ, оскільки постає питання не лише формального доступу до правового захисту, а й реальної ефективності національних процедур реагування на порушення процесуальних гарантій [2].

Виклад основного матеріалу. Хоча пункт 1 статті 28 Кримінального процесуального кодексу України прямо зазначає, що «під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки», на практиці дотримання цієї вимоги нерідко викликає суттєві труднощі [3]. Оскільки законодавець не дає чіткого визначення поняття «розумний строк», залишаючи це питання на розсуд суб'єктів кримінального провадження та суду, що вимагає врахування низки об'єктивних чинників, таких як складність кримінального провадження, кількість його учасників, характер доказів тощо. У цьому контексті особливого значення набуває судова практика Верховного Суду, яка поступово формує критерії оцінки розумності строків, спираючись як на положення національного законодавства, так і на стандарти, закріплені у практиці Європейського суду з прав людини.

Як вказав Верховний Суд у рішенні від 17.11.2022 у справі № 199/7939/21, досудове розслідування, що завершуються складанням обвинувального акта та зверненням до суду, охоплює три ключові етапи. Початком розслідування є момент внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, завершення – відкриття матеріалів кримінального провадження стороні захисту відповідно до вимог ст. 290 КПК України, а закінчення – скерування обвинувального акта до суду. Причому саме направлення обвинувального акта – як засобами поштового зв'язку, так і передачею відповідальній особі канцелярії суду – законодавець визначає як кінцевий момент строку досудового розслідування відповідно до ст. 219 КПК України. Додатково, п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК України прямо пов'язує етап закінчення досудового розслідування зі зверненням до суду з обвинувальним актом, а не просто із його складанням або затвердженням.[4]

Питання обчислення строків досудового розслідування також було предметом розгляду об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у справі № 369/16172/20 (постанова від 17 лютого 2025 року, провадження № 51-7739кмо23). Суд звернув увагу на те, що при обчисленні строку досудового розслідування день повідомлення особі про підозру не враховується як початковий день, що прямо впливає із ч. 5 ст. 115 КПК України. Суд також не погодився з позицією обвинувачення, згідно з якою період між відкриттям матеріалів стороною захисту і закінченням ознайомлення з ними не повинен включатись до загального строку досудового розслідування. Натомість було наголошено, що обвинувальний акт має бути не тільки складений і затверджений, але й скерований до суду в межах передбаченого законом строку.[5]

Аналізуючи ще одну позицію, що стосується ефективності кримінального провадження в аспекті дотримання розумних строків досудового розслідування, доцільно звернутися до правових

висновків, викладених в ухвалі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 11 червня 2024 року у справі № 759/7254/22 (провадження № 51-532км24). У даному випадку суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку про необхідність закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України, визнавши, що строки досудового розслідування сплинули. Водночас прокурор у касаційній скарзі аргументовано зазначав, що підстави для закриття провадження були передчасними, оскільки строк досудового розслідування не повинен обчислюватися з урахуванням часу між винесенням постанови про закриття провадження та її скасуванням, якщо таке скасування відбулося у межах строків, визначених ст. 219 КПК України. Касаційний кримінальний суд дійшов принципово важливого висновку: реалізація прокурором своїх процесуальних повноважень щодо скасування постанови про закриття кримінального провадження у межах передбачених законом строків не є порушенням права особи на розгляд справи впродовж розумного строку. Суд акцентував, що правомірне та своєчасне процесуальне реагування з боку прокурора не може кваліфікуватися як бездіяльність або затягування провадження. У контексті забезпечення ефективності кримінального процесу ККС ВС, посилаючись на критерії розумності строків, визначені ч. 3 ст. 28 КПК України, вказав на необхідність урахування поведінки сторін провадження, складності справи та належного здійснення процесуальних повноважень. Важливо, що колегія суддів прямо відступила від правового висновку, сформульованого раніше Третьюю судовою палатою ККС ВС у постанові від 03.04.2023 у справі № 367/1335/21, відповідно до якого зазначений проміжок часу враховувався до загального строку досудового розслідування [6].

У контексті удосконалення механізмів забезпечення ефективності кримінального провадження, зокрема дотримання розумних строків, важливо звернути увагу на позицію, висловлену ще у 2022 році Головою Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Станіславом Кравченком. У своєму виступі він акцентував на необхідності реформування процесуальних положень Кримінального процесуального кодексу України в частині посилення судового контролю за строками досудового розслідування. Особливої уваги, за його словами, потребує механізм оскарження недотримання розумних строків, який, на відміну від інших процесуальних галузей, уже має певне нормативне підґрунтя. Так, у КПК України передбачено цілу главу 26 – «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування», яка надає можливість суб'єктам провадження оскаржувати бездіяльність слідчого, прокурора, у тому числі в аспекті недотримання розумних строків. Водночас чинна редакція КПК України, прийнята у 2012 році, хоча й запровадила інститут слідчих суддів, до повноважень яких належить контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному процесі, не містить положень, які б прямо надавали слідчому судді компетенцію щодо реагування на порушення строків досудового розслідування. Натомість ст. 308 КПК України передбачає звернення у такому разі до прокурора вищого рівня, що, очевидно, не забезпечує належного рівня незалежного та ефективного контролю. У зв'язку з цим було обґрунтовано пропозицію щодо внесення змін до ст. 308 КПК України, яка б передбачала можливість (а за певних умов – і обов'язковість) звернення до слідчого судді у разі порушення розумних строків. Такий підхід відповідав би загальним засадам кримінального провадження, передбаченим у ст. 7 КПК України, зокрема принципу змагальності, судового контролю та забезпечення права на справедливий розгляд упродовж розумного строку. Окрім того, для забезпечення повноти і ефективності новелізації, необхідно внести відповідні зміни до ст. 309 КПК України, якою регулюється перелік ухвал слідчого судді, що підлягають апеляційному оскарженню. Зміни мають передбачати можливість апеляційного перегляду ухвали слідчого судді щодо порушення розумних строків, що дозволить забезпечити додатковий рівень гарантій захисту прав учасників провадження [7].

Варто також звернути увагу на концептуальний аналіз темпорального виміру справедливого судочинства, запропонований П.Д. Гуйваном. Дослідник слушно зауважує, що хоча формально у національному законодавстві України закріплено основні засади забезпечення розумного строку розгляду справи, запроваджені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, однак при більш глибокому аналізі виявляється суттєва відмінність у розумінні цього інституту українським та європейським законодавцем. Так, українські процесуальні кодекси, зокрема Кримінальний процесуальний кодекс України, трактують строк як проміжок часу, відведений законом для вчинення певної процесуальної дії – як судом, так і учасниками процесу. Інакше кажучи, «розумний строк» у вітчизняному розумінні постає як сукупність передбачених законом строків для вчинення процесуальних дій, метою яких є забезпечення своєчасного розгляду справи без необґрунтованих затримок. Натомість підхід Європейського суду з прав людини суттєво ширший. ЄСПЛ розглядає розумний строк як тривалість усього провадження — починаючи з моменту його ініціювання і завершуючи повним виконанням судового рішення. За такої концепції, «розумний строк» не обмежується окремими стадіями або строками дій, а пов'язується з результативністю

правосуддя в цілому, тобто досягненням справедливості та ефективним поновленням порушених прав [8].

Звертаючись до судової практики Європейського суду з прав людини, слід зазначити, що Суд сформував низку важливих правових позицій щодо тлумачення та застосування вимоги «розумного строку» розгляду справи, закріпленої у статті 6 § 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Особливо це стосується досудової стадії кримінального провадження, зокрема дізнання та досудового слідства. ЄСПЛ не розглядає окремо строки досудового та судового провадження, а аналізує кримінальне провадження в цілому, з урахуванням усіх його стадій. Відтак, вимоги статті 6 Конвенції, включаючи забезпечення розумного строку розгляду та дотримання права на захист, можуть поширюватися й на досудову стадію. Це обумовлено тим, що недотримання вказаних гарантій на початкових етапах процесу може негативно вплинути на законність усього подальшого судового провадження. Зокрема, у справі «Імбріосія проти Швейцарії» (*Imbrioscia v. Switzerland*, § 36) ЄСПЛ наголосив, що процесуальні дії, вчинені під час досудового слідства, мають істотне значення для дотримання стандартів справедливого судового розгляду [9].

Суд також визнав, що хоча слідчий не ухвалює рішення щодо обґрунтованості кримінального обвинувачення, його дії можуть прямо впливати на перебіг і законність усіх наступних стадій, включно із судовим розглядом. Таким чином, стаття 6 § 1 Конвенції може вважатися застосовною до досудового слідства, що проводиться як слідчим, так і слідчим суддею. Проте Суд зауважує, що не всі процесуальні гарантії, передбачені цією нормою, обов'язково застосовуються до досудової стадії. Це положення було чітко сформульоване у справі «Вера Фернандес-Уїдобро проти Іспанії» (*Vera Fernandez-Huidobro v. Spain*, §§ 108–114), де ЄСПЛ визнав, що хоча стаття 6 поширюється на досудове слідство, характер і обсяг процесуальних гарантій може залежати від специфіки стадії та вжитих заходів [10]. (Аналізуючи українську судову практику можна відмітити, що правові позиції ЄСПЛ сформовані у справі «Вера Фернандес-Уїдобро проти Іспанії» дійсно застосовуються слідчим суддями, наприклад в ухвалі Хорольського районного суду Полтавської області № 96292854 від 06.04.2021 [11] або в ухвалі Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області № 112771000 від 11.08.2023 [12]).

Також Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово підкреслював, що розумний характер тривалості кримінального провадження повинен оцінюватися в контексті обставин справи в цілому. Як наголошено у справі *Boddaert* проти Бельгії (§ 36), навіть за умови, що кожна стадія провадження тривала в межах допустимого, загальна тривалість процесу може бути визнана надмірною. Подібний висновок підтверджено і у справі *Добертен* проти Франції (§ 44), де Суд визнав, що саме сукупна тривалість, а не лише поетапний аналіз, є критичним для визначення порушення. [13]

У цьому контексті Суд підкреслює, що стаття 6 Конвенції не лише гарантує оперативність розгляду, але й вимагає дотримання загального принципу належного здійснення правосуддя, що потребує пошуку справедливої рівноваги між швидкістю процесу та його якістю (*Boddaert* проти Бельгії, § 39). [13] Це означає, що сама по собі швидкість провадження не є абсолютною цінністю, якщо вона досягається ціною порушення інших процесуальних гарантій.

Для визначення, чи була тривалість провадження розумною, ЄСПЛ застосовує низку критеріїв, серед яких: складність справи, поведінка заявника та ефективність дій органів влади (*Кьоніг* проти Німеччини, § 99; *Неймайстер* проти Австрії, § 21; *Ringeisen* проти Австрії, § 110; *Пелісьє і Сасі* проти Франції [ВП], § 67; *Pedersen і Baadsgaard* проти Данії, § 45). Складність справи охоплює як об'єктивні аспекти — кількість епізодів, учасників, доказів, — так і складність юридичної кваліфікації. Разом з тим, навіть за наявності складної справи, Суд не визнає виправданими періоди бездіяльності. У справі *Adiletta* та інші проти Італії (§ 17), де провадження тривало понад тринадцять років, Суд констатував, що п'ятирічна бездіяльність між переданням справи слідчому та допитом обвинувачених, а також майже дворічна пауза між поверненням справи на додаткове розслідування і новим направленням її до суду є неприйнятними з огляду на стандарт розумного строку [13].

Окрему увагу Суд приділяє поведінці заявника. Стаття 6 не покладає на особу обов'язку сприяти провадженню, а також не позбавляє її права користуватись передбаченими національним законодавством засобами захисту. Проте поведінка, яка об'єктивно призводить до затягування провадження, розглядається як фактор, що може бути врахований при вирішенні питання про порушення строку. У справі *Екле* проти Німеччини (§ 82) заявники свідомо ускладнювали процес, зокрема через масові скарги і систематичне оскарження суддів, що, на думку Суду, свідчило про навмисне створення перешкод. Подібна оцінка надана у справі *Sociedade de Construções Martins & Vieira, Lda.*, та інші проти Португалії (§ 48), де також зафіксовано вплив дій заявників на затягування процедури [13].

Висновки. Отже, розуміння поняття «розумного строку» у кримінальному провадженні є складним і багатограним явищем, що не зводиться до простої кількісної оцінки тривалості окремих процесуальних етапів. Це поняття охоплює як об'єктивні чинники – зокрема, складність справи, обсяг доказів, кількість учасників процесу та ефективність дій судових і адміністративних органів, – так і суб'єктивні аспекти, пов'язані з поведінкою сторін, включно з можливими зловживаннями процесуальними правами. Європейський суд з прав людини у своїй практиці підходить до цього питання системно, застосовуючи комплексний аналіз кожного конкретного випадку з урахуванням усіх обставин.

Водночас, важливо наголосити, що підхід до оцінки «розумності» строків не є статичним і потребує подальшого розвитку. Зважаючи на динаміку правової реальності, зокрема у зв'язку з цифровізацією правосуддя, зростанням навантаження на судову систему та еволюцією суспільних очікувань щодо якості судового процесу, дослідження цієї тематики має продовжуватись як у межах національної правозастосовчої практики, так і з огляду на стандарти, що виробляються європейськими інституціями, передусім ЄСПЛ. Особливої уваги заслуговує аналіз національних механізмів забезпечення дотримання розумного строку провадження, ефективності правових засобів захисту у разі його порушення, а також узгодження національної практики із загальноєвропейськими підходами до гарантій справедливого судового розгляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горінецький Й.І., Нестерова І.А., Реплюк Н.М. Забезпечення розумності строків кримінального провадження. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету* Серія ПРАВО. 2024. Т. 3, № 83. С. 213–219. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.33>.
2. Івчук Ю.Ю. Розумний строк кримінального провадження: практика ЄСПЛ та деякі особливості законодавчого врегулювання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2022. № 43. С. 11–20. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2022-43-1-11-20>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI: станом на 26 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Постанова Верховного Суду від 17.11.2022 у справі № 199/7939/21, реєстраційний № 107441965 в ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107441965>
5. Постанова ОП ККС ВС від 17 лютого 2025 року у справі № 369/16172/20 (провадження № 51-7739кмо23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126021167>.
6. Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11.06.2024 у справі № 759/7254/22 (провадження № 51-532км24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119741310>.
7. Судді ВС розповіли про необхідність внесення змін до законодавства у сфері кримінального та цивільного судочинства. *ВЕРХОВНИЙ СУД*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1306583>.
8. Гуйван, П. (1). Розумний строк розгляду справи. Українські законодавчі та правозастосовні реалії. *Часопис Київського університету права*, (3), 144–149. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2019.23>.
9. Справа «Imbrioscia v. Switzerland» (Case of Imbrioscia v. Switzerland) (Заява № 13972/88): рішення Європейського суду з прав людини від 24 листопада 1993 р. European Court of Human Rights: [сайт]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57852%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57852%22]}).
10. Справа «Вера Фернандес-Уїдобро проти Іспанії» (CASE OF VERA FERNANDEZ-HUIDOBRO v. SPAIN) (Заява № 74181/01): рішення Європейського суду з прав людини від 6 січня 2010 р. European Court of Human Rights: [сайт]. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22UKR%22\],%22appno%22:\[%2274181/01%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-179189%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22UKR%22],%22appno%22:[%2274181/01%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-179189%22]}).
11. Ухвала Хорольського районного суду Полтавської області № 96292854 від 06.04.2021. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96292854>.
12. Ухвала Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області № 112771000 від 11.08.2023. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112771000>.
13. Посібник зі статті 6 конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи / Європейський Суд з прав людини, 2019 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/96a0f2399c11b6f75587_file.pdf.